

CONCEPT OF PERSONAL DATA, LEGAL NATURE OF THEIR PROTECTION

Sanjar Uktamovich Atadjanov

Master's student

Law enforcement academy

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: personal information, General Data Protection Regulation, right to protection of personal data, biometric (genetic) information

Received: 28.03.24

Accepted: 01.03.24

Published: 03.03.24

Abstract: As a result of digitization processes actively entering all spheres of society, as people's lives become easier, it is becoming more difficult to protect individual rights. Especially the large amount of data exchange on the Internet and social networks is considered a serious threat to the protection of personal data. Privacy of personal data is one of the basic constitutional rights of a person. In this article, the concept of personal data, the issue of their protection by the state as basic human rights is analyzed from a scientific and legal point of view, suggestions and recommendations for improving legislation and legal practice are put forward.

ШАХСГА ДОИР МАЪЛУМОТЛАР ТУШУНЧАСИ, УЛАРНИ МУХОФАЗА ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАБИАТИ

Санжар Укталиевич Атаджанов

Магистратура талабаси

Ҳуқуқни муҳофаза қилиши Академияси

Тошкент, Ўзбекистон

МАҚОЛА ҲАҚИДА

Калит сўзлар: шахсга доир маълумот, Маълумотларни ҳимоя қилиш бўйича умумий регламент (General Data Protection Regulation), шахсга доир маълумотларнинг ҳимоя қилиниши ҳуқуки, биометрик (генетик) маълумот

Аннотация: Рақамлаштириш жараёнлари жамиятнинг барча соҳаларига фаол кириб бориши натижасида инсонлар ҳаёти енгил бўлиши баробарида шахс ҳуқуқларини ҳимоя қилиш қийинлашиб бормоқда. Айниқса, интернет ва ижтимоий тармоқларда кўплаб маълумотлар алмашинуви шахсга доир маълумотлар муҳофазасига кескин хавф-хатар сифатида қаралмоқда. Шахсга доир маълумотлар дахлсизлиги эса шахснинг асосий конституциявий ҳуқуқларидан

биридир. Мазкур мақолада шахсга доир маълумотлар тушунчаси, уларнинг давлат томонидан асосий инсон ҳукуқлари сифатида ҳимоя қилиниш масаласи илмий-ҳуқуқий жиҳатдан таҳлил этилиб, қонунчилик ва ҳуқуқий амалиётни такомиллаштиришга оид таклиф ва тавсиялар илгари сурилган.

ПОНЯТИЕ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ, ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ИХ ЗАЩИТЫ

Санжар Уктамович Атаджанов

студент магистратуры

Академия правоохранительных органов

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: личная информация, Общие положения о защите данных, право на защиту персональных данных, биометрическая (генетическая) информация

Аннотация: В результате процессов цифровизации, активно проникающих во все сферы жизни общества, жизнь людей становится легче, защищать права личности становится все сложнее. Особенно большой объем обмена данными в Интернете и социальных сетях считается серьезной угрозой для защиты персональных данных. Конфиденциальность персональных данных является одним из основных конституционных прав человека. В данной статье с научно-правовой точки зрения анализируется понятие персональных данных, вопрос их защиты государством как основного права человека, выдвигаются предложения и рекомендации по совершенствованию законодательства и юридической практики.

КИРИШ

Техника ва технологиялар ривожланиб бораётган жамиятда, Интернет жаҳон ахборот тармоғидан фойдаланиш даражаси ортиб бораётган замонда шахснинг ҳукуқларини ҳимоя қилиш ўзининг долзарблигини ортириб бормоқда. Хусусан шахснинг шахсга доир маълумотлари хавфсизлигини таъминлашда қатор муаммолар юзага келиб, уни илмий-назарий жиҳатдан тадқиқ этиш замон тоқозосига айланди. Шу сабабли шахсга доир маълумотлар тушунчасини концептуал, илмий-методологик жиҳатдан ўрганиш, унинг ҳуқуқий табиатини илмий-ҳуқуқий жиҳатдан таҳлил қилиш тадқиқотимизнинг асосий вазифаларидан биридир.

Ҳар ким ўз шахсига доир маълумотларнинг ҳимоя қилиниши ҳукуқига эга эканлиги ва бу бир қатор халқаро ҳуқуқий хужжатлар, Конституция ва қонун хужжатлари билан мустаҳкамланганлиги сабабли ушбу тадқиқотни конституциявий ҳуқуқ нуктайи назаридан

келиб чиқиб, унинг юридик табиатини халқаро хукуқий кафолатлар таҳлили асосида бошлашни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

АСОСИЙ ҚИСМ

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг 1948 йил 10 декабрда қабул қилинган Инсон хукуқлари умумжаҳон декларациясининг 3-моддасида ҳар ким шахсий дахлсизлик хукуқига эга эканлиги, 12-моддасида эса ҳеч кимнинг шахсий ва оилавий ҳаётига ўзбошимчалик билан аралашиш, унинг ёзишмаларидағи сирларга ёки унинг номус ва шаънига ўзбошимчалик билан тажовуз қилиниши мумкин эмаслиги, ҳар бир инсон худди шундай аралашув ёки тажовуздан қонун орқали ҳимоя қилиниш хукуқига эга эканлиги белгиланган.[1]

Худди шундай қоида 1966 йилда қабул қилинган “Фуқаровий ва сиёсий хукуқлар тўғрисида”ги халқаро Пактнинг 17-моддасида ҳам мустаҳкамланиб, унга кўра ҳеч ким ўзининг шахсий ва оилавий ҳаётига ўзбошимчалик ёки ноқонуний тарзда аралашишга, ўзининг уйжойи ёки ёзишмалари сири дахлсизлигига ўзбошимчалик ёки ноқонуний тарзда тажовуз қилинишига ёки унинг ор-номуси ва шаънига ноқонуний тажовуз қилинишига дучор этилиши мумкин эмаслиги кафолатланган. [2]

БМТ Бош Ассамблеяси ва Инсон хукуқлари бўйича кенгаши томонидан “Рақамли асрда шахсий дахлсизлик хукуқи тўғрисида”ги резолюцияда “инсоннинг шахсий ҳаёт дахлсизлиги хукуқи, ҳеч ким унинг шахсий ва оилавий ҳаётига, уй-жойига ёки ёзишмаларига аралашмаслиги ва бундай аралашувдан қонуний ҳимояланишга бўлган хукуқи” тушунилиши назарда тутилган. [3]

Европа Иттифоқининг 2018 йил 25 майдаги Маълумотларни ҳимоя қилиш бўйича умумий регламенти (General Data Protection Regulation) шахсий маълумотларнинг қонуний, адолатли ва шаффоф тарзда тўпланиши ҳамда қайта ишланишини ва шахсларнинг шахсий маълумотлари устидан назоратни таъминлашга қаратилган. [4]

Ушбу қайд этилган халқаро ҳужжатларнинг таҳлили шуни кўрсатадики, уларда “шахсга доир маълумотларни ҳимоя қилиш” тушунчasi тўла ўз ифодасини топмаган, балки асосан General Data Protection Regulation шахсий ҳаётга аралашишлардан ҳимоя қилиниш хукуқининг баёни ифода этилган. Шу сабабли уларда шахсий ҳаётнинг аниқ чегараси ҳамда шахсга доир маълумотларнинг аниқ туркуми ва категорияларини белгилаб олиш зарурати мавжуд.

Қайд этиш лозимки, Ўзбекистон Республикасининг 2023 йил 30 апрелда бўлиб ўтган умумхалқ референдумида қабул қилинган янги таҳрирдаги Конституцияси 31-моддасида “Ҳар бир инсон шахсий ҳаётининг дахлсизлиги, шахсий ва оилавий сирга эга бўлиш, ўз шаъни ва қадр-қимматини ҳимоя қилиш хукуқига эга эканлиги, шунингдек, ҳар ким ўз шахсига доир маълумотларнинг ҳимоя қилиниши хукуқига ҳамда нотўғри маълумотларнинг тузатилишини, ўзи тўғрисида қонунга хилоф йўл билан тўпланган

ёки ҳуқуқий асосларга эга бўлмай қолган маълумотларнинг йўқ қилинишини талаб қилиш ҳуқуқига эга” деб қайд этилган.[5]

Конституциямизда қайд этилган мазкур раҳбарий ва методологик аҳамиятга молик конституциявий қоидалар мамлакатимизнинг бутун қонунчилик тизими янгиланишига, шахсга доир маълумотларнинг ҳимояси таъминланишига хизмат қилади. Бунда эса шахсга доир маълумотларнинг ҳимоя қилиниши, бу соҳадаги давлат назоратининг ташкилий-ҳуқуқий механизмларини янада такомиллаштиришга катта масъулият билан ёндашиш талаб этилади.

Ушбу ўринда яна бир қатор қонун ҳужжатларини таҳлил қилиш лозимки, уларда ҳам шахсга доир маълумотларни муҳофаза қилишга оид бўлган муҳим масалалар акс этган. Ўзбекистон Республикасининг “Шахсга доир маълумотлар тўғрисида”ги ҳамда “Киберхавфсизлик тўғрисида”ги қонунлари шулар жумласидандир.

Ўзбекистон Республикасининг “Шахсга доир маълумотлар тўғрисида”ги **Қонуни 4-моддасида шахсга доир маълумотлар** тушунчасига қўйидагича таъриф берилган: “шахсга доир маълумотлар – муайян жисмоний шахсга тааллукли бўлган ёки уни идентификация қилиш имконини берадиган, электрон тарзда, қоғозда ва (ёки) бошқа моддий жисмда қайд этилган ахборот”дир. [6]

Ушбу берилган таърифда бирмунча умумий мазмун-моҳият англашилган. Шу сабабли маълумотни шахсга доир маълумот эканлиги ёки бундай маълумот сирасига кириш кирмаслиги хақида саволлар туғилганда қонунда берилган ушбу таъриф муаммони ечишга қийналиши мумкин.

Тадқиқотчилар **М.Парк ва С.Чайлар** шахсга доир маълумотларни исмлар, манзиллар, турмуш тарзи каби маълум бир шахснинг шахсини тушунтириши мумкин бўлган малумотлар сифатида эътироф этган. [7] Бизнинг фикримизча, ушбу таъриф жуда ҳам тор доирани қамраб олган ва у шахсга доир маълумотларнинг бутун хусусиятини очиб бермаган.

Бошқа бир тадқиқотчилар **Р.Беквит ҳамда С.Майнваринг** исм, фамилия, аёл кишининг қизлик фамилияси, манзил, телефон рақами, жинси, касаллик тарихи, суғурта ҳам инсонларнинг шахсга доир маълумоти ҳисобланади деб эътироф этишган.[8] Фикримизча, берилган ушбу таъриф аввалги таърифга қараганда бирмунча мукаммалроқ бўлиб, лекин у ҳам шахсга доир маълумотларнинг тўла хусусиятини ўзида акс эттирмаган.

Э.Талапина Россия Федерацияси Ахборот технологиялари ва оммавий ахборот бўйича Федерал хизматининг 2017 йилги кўрсатмалари асосида шахсга доир маълумотларни қуйидаги уч тури мавжуд эканлигини таҳлил қилган:

- муайян жисмоний шахс ҳақидаги **унинг шахсини аниқлашга қаратилган** барча маълумотлар: фамилияси, исми, отасининг исми, туғилган йили, ойи, санаси, яшаш манзили, оиласи мавжуд эканлигини таҳлил қилган;

- шахсий маълумотларнинг **максус тоифалари**: ирқи, этник миллати, сиёсий қарашлари, диний ёки фалсафий эътиқодлар, соғлиқ ҳолати, жинсий ҳаёти;

- биометрик шахсий маълумотлар - инсоннинг шахсини аниқлайдиган ҳамда унинг физиологик ва биологик хусусиятларини тавсифлайдиган маълумотлар. [9]

Бизнингча, шахсга доир маълумотларни мана шундай категорияларга ажратган ҳолда тавсифлаш маълумотнинг шахсга доир эканлигига баҳо беришда бирмунча қулайликлар яратади.

Сара Шпикерманн ва Яна Коруновска шахсга доир маълумотлар тушунчанинг бир неча жиҳатларини таҳлил қилиш асносида бундай маълумотларни Интернет жаҳон ахборот тармоғи, ижтимоий тармоқлар (фейсбуқ, телеграм, инстаграм ва бошқалар)нинг янги “ёқилғиси”, рақамли дунёнинг “янги пул бирлиги” сифатида эътироф этган. [10]

Фикримизча, ҳақиқатан ҳам бугунги кунда интернет, ижтимоий тармоқлар ривожланиши шахсга доир маълумотларнинг дахлсизлигини хавф остига қўймоқда. Инсонлар шахсга доир маълумотларни даромад манбаига айлантироқда деб айтсак янглишмаган бўламиз.

Тадқиқотчи **М.Исмоилов** шахсга доир маълумотларни икки турга, яъни шахсни тасдиқловчи маълумотлар ҳамда алоҳида тоифадаги маълумотларга ажратган ҳолда таҳлил қилганигини кўришимиз мумкин. Муаллиф шахсни тасдиқловчи маълумотлар сифатида молиявий маълумотлар (банк хисобрақамлари, банк пластик карталари), онлайн маълумотлар (жойлашув маълумотлари, IP манзиллари, онлайн харидлар, электрон почта), демографик маълумотлар (исм, туғилган вақт, телефон рақам, фототасвир)ни келтирган бўлса, алоҳида тоифадаги маълумот сифатида соғлиғига оид маълумотлар (биометрик маълумотлар, тиббий ҳолати) ва шахснинг ижтимоий ҳаётига доир маълумотлар (жиноий фаолиятига оид маълумотлари, ижтимоий келиб чиқиши, таълим)ни келтириб ўтган. [11] Фикримизча, муаллиф томонидан шахсга доир маълумотларни турларга ажратиб таснифлаш ижобий ҳолат ҳисобланса-да, лекин ушбу тасниф доирасида келтирилган маълумотлар билан тўлиқ келишиб бўлмайди. Масалан, демографик маълумотлар сифатида телефон рақам маълумотлари, фотосуратларнинг келтирилиши демография моҳиятига мос эмас деб ҳисоблаймиз.

Юқоридаги таҳлиллардан келиб чиқиб шахсга доир маълумотлар тушунчасига қуйидагича муаллиф таърифи беришни ҳамда шахсга доир маълумотларни қуйидагича таснифлашни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз:

Шахсга доир маълумотлар – бу жисмоний шахс ҳақидаги максус, биометрик (генетик) ҳамда унинг шахсига тааллуқли бўлган ҳар қандай маълумот ахборот ташишининг қандай кўринишида (электрон, оғзаки ва ёзма) акс этишидан қатъи назар шахсга доир маълумотлардир.

Шахсга доир маълумотлар қуидаги турларга бўлинади:

- 1) жисмоний шахснинг шахсига тааллуқли бўлган маълумотлар (фамилияси, исми, шарифи, яшаши манзили, телефон рақами, иш(ўқиши) жойи, лавозими);
- 2) жисмоний шахснинг биометрик (генетик) маълумотлари (жинси, ирқи, ташқи қиёфаси);
- 3) жисмоний шахснинг маҳсус маълумотлари (оилавий шароити, танишлари, дўстлари билан муносабатлари, жинсий ҳаётни).

Шахсга доир маълумотларни муҳофаза қилиш хукуки шахсий ҳаёт дахлсизлиги хукуқининг бир қисми сифатида тадқиқ этилганлигини кўришимиз мумкин.

Рус тадқиқотчиси **М.Н.Малеина** ўзининг “Фуқароларнинг шахсий номулкий хукуқлари: тушунча, амалга ошириш, ҳимоя қилиш” асарида “шахсга доир маълумотлар шахсий ҳаёт сирини маълум шахс ҳақидаги, унинг касбий ёки ижтимоий фаолияти билан боғлиқ бўлмаган, унинг характери, ташқи қиёфаси, соғлиғи, моддий аҳволи, оилавий мақоми, турмуш тарзи, таржимайи ҳолининг айрим фактлари, унинг қариндошлари, дўстлари, танишлар ва бошқалар билан муносабатларига доир маълумотлар ташкил этади” деб фикр билдирган. [12] Муаллифнинг ушбу таърифи орқали оммавий бўлмаган барча маълумотлар сир бўлиши ҳамда шахсий ҳаётнинг бир қисми ҳисобланиши лозим, деган хулоса келиб чиқиши лозим.

Н.Ричардс шахсий ҳаётнинг таркиби бўлган шахсга доир маълумотлар тушунчасига қуидаги таъриф берган: “Бутун оиладаги ҳаёт, қариндошлиқ ва дўстона алоқалар, турмуш тарзи, жинсий ва бошқа шахсий муносабатлар, муҳаббат, симпатия ва антипатия, фикрлаш, қизиқишилар ҳам шахсий ҳаёт соҳасига киради ва улар шахсга доир маълумотлардир”. [13]

Л.Д.Страхилевиц “Шахсий ҳаёт дахлсизлиги хукуқнинг позитив назарияси” асарида шахсий ҳаётнинг тушуниш учун бир неча хусусиятларини санаб ўтади:

Шахсий ҳаёт дахлсизлиги хукуқнинг позитив назарияси бўйича шахсий ҳаётнинг бирламчи хусусиятлари:

- “оилавий масалалар” (оиладаги муносабатларга оид маълумотлар);
- “ташкилий масалалар” (кун тартибини белгилаш, ўқиш ёки иш жойини танлашда ва ташкилий масалаларда намоён бўлади);
- “тиббий масалалар” (соғлиқни сақлашга қаратилган ҳаракатларда ифодаланади);
- “хордиқ чиқаришга оид масалалар” (дам олиш ва қўнгил очиш каби ҳаракатларда намоён бўлади);
- “турли муносабатларга оид масалалар” (дўстлар, танишлар ва бошқалар билан муносабатлар);
- “жинсий муносабатларга оид масалалар” (жинсий одатлар) ва бошқалар. [14]

Фикримизча, олим томонидан шахсий ҳаёт дахлсизлиги ва шахсга доир маълумотларнинг турларига бўлган ёндашувнинг “аралаштириб” юборилганлиги ҳамда “рухий” (психологик) дахлсизлик масаласи ҳам назардан четда қолганлигига гувоҳ бўлиш мумкин. Назаримизда, шахсий ҳаёт дахлсизлиги тушунчасини назарий-хуқукий ва концептуал ёндашув асосида ишлаб чиқиш, аввало, шахсий ҳаёт дахлсизлигининг қуидаги белгиларини аниқлашни тақозо этади:

“шахсий ҳаёт” ҳақидаги маълумотларни шахснинг розилигисиз тўплаш, сақлаш, ундан фойдаланиш ёки ҳар қандай шаклдаги ишлов беришнинг тақиқланганлиги;

шахсга доир маълумотларни назорат қилиш хуқуки фақат шахсга тааллуқли эканлиги;

шаън, қадр-қиммат ва турли шахсий ёки оилавий қадриятларнинг ҳимоя қилинганлиги;

тиббий, биологик, генетик ва касбий сирнинг ҳимоя қилинганлиги;

шахсий ҳаёт дахлсизлиги хуқуки оммавий манфаатларга дахлдор эмаслиги;

шахснинг розилигисиз у ҳақидаги маълумотларни ошкор қилиш ёки ишлов бериш шахсий ҳаёт дахлсизлигининг бузилиши сифатида белгиланиши.

Бундан келиб чиқиб айтиш мумкинки, шахснинг ўзига тегишли шахсга доир маълумотлари ҳимоясига бўлган хуқуки бу шахсий ҳаёт дахлсизлиги хуқуқининг таркибий қисмидир. Чунки шахсий ҳаёт дахлсизлиги қамрови шахсга доир маълумотлар муҳофазасини ўз ичига олади. Шу сабабли ҳам шахсий ҳаёт дахлсизлиги хуқуқини комплекс ҳуқук сифатида эътироф этишимиз мумкин. Негаки комплекс ҳуқук бир неча ҳуқукларни ўз ичига олади. Шахсий ҳаёт дахлсизлиги хуқуки ҳам шахсга доир маълумотларни ҳимоя қилиш хуқуки билан бирга ўзи ҳақидаги нотўғри маълумотларни тузатилишини, ноқонуний йўллар билан тўпланган маълумотларни йўқ қилинишини талаб қилиш хуқуки, сўз эркинлиги, дин эркинлиги, фикр эркинлиги, ўз қарорларини қабул қилиш ва ўз тақдирини ўзи белгилаш хуқуқини ўз ичига олади.

2022 йил декабрь ҳолатига кўра, Ўзбекистон Республикасида Интернет хизматидан фойдаланувчилар сони 31,0 млн, шундан мобил Интернет фойдаланувчилари сони 29,5 млнни ташкил этган. [15]

Шуни таъкидлашимиз лозимки, шахсий маълумотлар дахлсизлиги хуқуки интернет ва рақамли технологиялар ривожланиши билан бирга хорижий мамлакатларнинг қонунлари ва конституцияларида мустаҳкамланиб бормоқда.

Таҳлил қиласидаган бўлсақ, рақамли технологияларнинг ихтиро этилиши ва кенг кўлланиши маълумотларни, шу жумладан, шахсий маълумотларни тўплаш, қайта ишлаш, тизимлаштириш ва узатиш учун кенгайтирилган имкониятларни яратади. Шу боис шахсий ҳаёт дахлсизлигининг таркибий қисми ҳисобланган шахсий маълумотларнинг дахлсизлиги мухим аҳамият касб этади.

Юқорида номлари қайд этилган олимларнинг илмий тадқиқот натижаларини таҳлил этиш орқали мазкур тушунчаларга қуйидаги муаллифлик таърифини ишлаб чиқиш мақсадга мувофик деб топилди.

Шахсий маълумотни назорат қилишига бўлган ҳуқуқ – шахсга доир маълумотларни ийгиси, тизимлаштириши, сақлаши, ўзгартириши, тўлдириши, улардан фойдаланиши, ишлов бериси, марқатиши, узатиси, эгасизлантириши ва йўқ қилиши бўйича чора-тадбирларни назорат қилишига бўлган муносабатлар тизимиdir.

Бундан ташқари, шахсга доир маълумотларнинг ҳимоя қилинишига бўлган ҳуқуқ кўпчилик давлатларнинг конституцияларида мустаҳкамланган. Шу сабабли бир қатор тадқиқотчилар уни конституциявий ҳуқуқ сифатида илмий жиҳатдан ўрганишган. Масалан, Ю.С.Телина [16], Д.Х.Флаэрти, [17], Ж.Дай [18], А.Л.Аллен, [19], Д.Эрдос [20] шахсга доир маълумотларнинг шахснинг конституциявий субъектив ҳуқуқи эканлиги юзасидан тадқиқот олиб боришган. Бизнингча ушбу тадқиқотчилар томонидан билдирилган фикрга тўлиқ қўшилиш мумкин. Сабаби шахсга доир маълумотларни ҳимоя қилишига бўлган ҳуқуқ конституция билан кафолатланган шахсга тегишли бўлган ҳуқуқдир.

Ушбу таҳлиллардан келиб чиқиб шахсга доир маълумотларнинг ҳимоя қилиниши ҳуқуқига қуйидагича муаллифлик таърифи беришимиз мумкин:

Шахсга доир маълумотларнинг ҳимоя қилиниши ҳуқуқи – ҳар бир шахсга давлат томонидан кафолатланган, унинг шахсига доир бўлган барча турдаги маълумотларини мажбурий ҳимоя қилинишини англатувчи конституциявий субъектив ҳуқуқидир.

Ушбу таърифдан кўришимиз мумкинки, мазкур ҳуқуқни таъминлаш ҳам бошқа ҳуқуқларни таъминлаш сингари давлат томонидан ҳимоя қилинади. Соддороқ айтганда шахснинг бу ҳуқуқини таъминлаш давлатнинг нафақат мажбурияти, балки олий мақсади ҳамдир. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси 54-моддасида белгиланганидек, инсоннинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш давлатнинг олий мақсадидир. Давлат инсон ҳамда фуқаронинг Конституция ва қонунларда мустаҳкамланган ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлайди. [5]

Давлат бу мажбуриятини таъминлаш учун биринчи навбатда бузилган ҳолатда тикланишини эмас, балки бузилишига сабаб бўлаётган шарт-шароитларни бартараф этиш лозим бўлади. Бунда албатта ҳуқуқбузарликларни профилактикаси ҳамда шахсга доир маълумотларнинг муҳофаза қилинишига оид қонунчилик ижроси устидан давлат назоратини амалга ошириш муҳим ҳисобланади.

Бу соҳадаги давлат назоратининг ҳуқуқий табиати сифатида унинг аниқ белгиланган ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар томонидан амалга оширилишда кўриш мумкин.

ХУЛОСА

Юқоридаги таҳлиллардан келиб чиқиб, шахсга доир маълумотлар тушунчаси, унинг юридик табиати юзасидан қўйидагича хулосаларга келиш мумкин:

1. Шахсга доир маълумотларни ҳимоя қилиш бир катор ҳалқаро ҳуқукий хужжатлар (Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси, Фуқаровий ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги ҳалқаро Пакт, Бола ҳуқуқлари конвенцияси) ҳамда Конституция ва миллий қонунчилик хужжатлари (“Шахсга доир маълумотлар тўғрисида”ги Қонун) билан кафолатланган ҳуқуқдир.

2. Шахсга доир маълумотлар тушунчасига нисбатан илмий адабиётларда ягона ёндашув мавжуд эмас. Шу сабабли бу тушунчага қўйидагича муаллифлик таърифи ишлаб чиқилди:

Шахсга доир маълумот – бу жисмоний шахс ҳақидаги маҳсус, биометрик (генетик) ҳамда унинг шахсига тааллуқли бўлган ҳар қандай маълумот ахборот ташишининг қандай кўрининшида (электрон, оғзаки ва ёзма) акс этишидан қатъи назар шахсга доир маълумотлардир.

3. Тадқиқотчилар ўртасида шахсга доир маълумотларнинг турлари бўйича турлича ёндашув мавжуд эканлиги сабабли бундай маълумотларни қўйидаги турларга ажратиш таклиф этилади:

Шахсга доир маълумотлар қўйидаги турларга бўлинади:

- жисмоний шахснинг шахсига тааллуқли бўлган маълумотлар (фамилияси, исми, шарифи, яшаши манзили, телефон рақами, иш(ўқиши) жойи, лавозими);
- жисмоний шахснинг биометрик (генетик) маълумотлари (жинси, ирқи, ташки қиёфаси);
- жисмоний шахснинг маҳсус маълумотлари (оиласий шароити, танишилари, дўстлари билан муносабатлари, жинсий ҳаёти).

4. Шахсий ҳаёт даҳлсизлиги ҳуқуки комплекс ҳуқуқ бўлиб, у ичига шахсга доир маълумотларнинг ҳимоя қилинишига бўлган ҳуқуқни ҳам қамраб олади. Яъни шахсга доир маълумотларнинг ҳимоя қилинишига бўлган ҳуқуқ шахсий ҳаёт даҳлсизлиги ҳуқуқининг таркибий қисмидир.

5. Шахсга доир маълумотларнинг ҳимоя қилинишига бўлган ҳуқуқ тушунчасига нисбатан илмий адабиётларда ягона ёндашув мавжуд эмас. Шу сабабли бу тушунчага қўйидагича муаллифлик таърифи ишлаб чиқилди:

Шахсга доир маълумотларнинг ҳимоя қилиниши ҳуқуқи – ҳар бир шахсга давлат томонидан кафолатланган унинг шахсига доир бўлган барча турдаги маълумотларини мажбурий ҳимоя қилинишини англатувчи конституциявий субъектив ҳуқуқидир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Конунчилик маълумотлари миллий базаси, 01.05.2023 й., 03/23/837/0241-сон.
<https://lex.uz/docs/6445145#6445635>
2. Инсон хуқуқлари умумжаҳон декларацияси.
<https://constitution.uz/uz/pages/humanrights>
3. “Фуқаровий ва сиёсий хуқуқлар тўғрисида”ги халқаро Пакт.
<https://lex.uz/docs/2640479>
3. БМТнинг расмий веб-саҳифаси – <https://documents-dds-ny.un.org/dos/UNDOS/GEN/N13/449/49/PDF/N1344949.pdf?OpenElement>
4. Маълумотларни ҳимоя қилиш бўйича регламенти (General Data Protection Regulation (GDPR) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>
5. Конунчилик маълумотлари миллий базаси, 01.05.2023 й., 03/23/837/0241-сон.
<https://lex.uz/docs/6445145#6445421>
6. Конунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.11.2023 й., 03/23/880/0905-сон.
<https://lex.uz/docs/4396419>
7. M.Park, S. Chai, The Value of Personal Information: An Exploratory Study for Types of Personal Information and Its Value, Asia Pacific Journal of Information Systems Vol. 28 No. 3 – 2018. – B. 155.
8. R. Beckvith, S. Mainvaring, Privacy: Personal Information, Threats, and Technologies, IEEE Xplore, – 2009. – B. 2.
9. Талапина Э. В. Защита персональных данных в цифровую эпоху: российское право в европейском контексте //Труды Института государства и права Российской академии наук. – 2018. – Т. 13. – №. 5. – С. 117-150.
10. Journal of Information Technology (2017) 1–23 © 2016 JIT Palgrave Macmillan All rights reserved 0268-3962/17 Journal of Information Technology (2017) 32, 62–84. doi:10.1057/jit.2016.4; advance online publication, 10 May 2016 www.palgrave.com/journals 32, 62–84
11. Исмоилов М. М. Ў. Шахсга доир маълумотлар дахлизилиги тушунчасининг назарий-хуқуқий таҳлили //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. C3. – С. 62-71.
12. М.Малеина Личные неимущественные права граждан (понятие, осуществление и защита). – 1997.
13. N.Richards Intellectual privacy // Tex. L. Rev. – 2008. – Т. 87. – S. 387.<https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=bcbe4e4f-1398-46ed-a3c1e99fe0adcaf3%40redis>

14. L.Strahilevitz. Toward a positive theory of privacy law //Harvard Law Review. – 2013. – Т. 126. – №. 7. – С. 2010-2042. https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1588&context=law_and_economics
15. 2022-yil 14-dekabrdagi Oliy Majlis qonunchilik palatasida bo‘lib o‘tgan “Hukumat soati”da AKT vaziri hisoboti <https://mitc.uz/uz/news/view/4248>
16. Телина Ю. С. Конституционное право гражданина на неприкосновенность частной жизни, личную и семейную тайну при обработке персональных данных в России и зарубежных странах //дисс. канд. юрид. наук. – 2016. – Т. 12. – №. 02. – С. 2016-266.
17. Flaherty D. H. On the utility of constitutional rights to privacy and data protection //Case W. Res. L. Rev. – 1990. – Т. 41. – С. 831.
18. Dai J. On the Right to the Protection of Personal Data as a Constitutional Right //J. Hum. Rts. – 2021. – Т. 20. – С. 851.
19. Allen A. L. Constitutional law and privacy //A companion to philosophy of law and legal theory. – 2010. – С. 145-159.
20. Erdos D. Comparing Constitutional Privacy and Data Protection Rights within the EU //University of Cambridge Faculty of Law Research Paper. – 2021. – №. 21.